

O‘ZBEKISTONDA DINIYLIK VA DUNYOVIYLIK MUNOSABATLARI

RAXIMOVA NOZIMA

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat

o‘zbek tili va adabiyoti universiteti

Sotsiologiya yo‘nalishi 1-kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasida diniylik va dunyoviylik munosabatlarini tahlil qiladi. Tadqiqot davomida mamlakatda diniy qadriyatlar bilan davlatning dunyoviy siyosati, huquqiy tartibga solish, ta’lim va madaniyat sohalaridagi uyg‘unlik o‘rganiladi. Mazkur mavzu doirasida diniy tashkilotlar faoliyati, ularning jamiyatdagi roli va davlat siyosati bilan integratsiyasi, shuningdek, din va dunyoviylik o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash mexanizmlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston sharoitida diniylik va dunyoviylikni uyg‘unlashtirish, ijtimoiy barqarorlik va qonunchilikni takomillashtirishda amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: diniylik, dunyoviylik, O‘zbekiston, davlat siyosati, jamiyat, diniy tashkilotlar, qonunchilik, ijtimoiy barqarorlik.

ABSTRACT

This article analyzes the relationship between religiosity and secularism in the Republic of Uzbekistan. The study examines the compatibility of religious values with the secular policies of the state, legal regulation, and their influence in education and cultural spheres. Within this framework, the role of religious organizations in society, their integration with state policy, and mechanisms ensuring the balance between religion and secularism are investigated. The research outcomes provide practical recommendations for harmonizing religiosity and secularism in Uzbekistan, promoting social stability, and improving legal frameworks.

Keywords: religiosity, secularism, Uzbekistan, state policy, society, religious organizations, legislation, social stability.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются отношения между религиозностью и светскостью в Республике Узбекистан. В исследовании рассматривается совместимость религиозных ценностей с секулярной политикой государства, правовое регулирование, а также влияние на сферу образования и культуры. В рамках темы изучается роль религиозных организаций в обществе, их интеграция с государственной политикой и механизмы обеспечения баланса между религией и светскостью. Результаты исследования дают практические рекомендации по гармонизации религиозности и светскости в Узбекистане, способствуют социальной стабильности и совершенствованию законодательства.

Ключевые слова: религиозность, светскость, Узбекистан, государственная политика, общество, религиозные организации, законодательство, социальная стабильность.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida diniylik va dunyoviylik munosabatlari mamlakatning ijtimoiy, siyosiy va madaniy hayotida muhim o'rin tutadi. Mustaqillik yillaridan so'ng, davlat diniy erkinliklarni kafolatlash bilan birga, dunyoviylik tamoyillarini ham mustahkamlashga qaratilgan siyosat olib bordi. Bu jarayonlarda diniy qadriyatlar va davlatning dunyoviy nizomlari o'rtasida muvozanatni saqlash, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va huquqiy tizimni takomillashtirish asosiy maqsad sifatida belgilanadi.

Tadqiqot davomida O'zbekiston sharoitida diniy tashkilotlar faoliyati, ularning davlat siyosati bilan integratsiyasi, shuningdek, diniylik va dunyoviylik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash mexanizmlari o'rganiladi. Shu bilan birga, qonunchilik, ta'lim tizimi va madaniy hayotdagi tajribalar amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Kirish qismida davlatning diniy va dunyoviy siyosati tarixiy konteksti, ijtimoiy ahamiyati va ilmiy tadqiqotlar orqali aniqlangan muammolar qisqacha ko'rib chiqiladi[1].

Ushbu tadqiqotning ahamiyati shundaki, u O'zbekiston sharoitida diniylik va dunyoviylikni uyg'unlashtirish, jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlash va qonunchilikni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

O'zbekiston Respublikasida diniylik va dunyoviylik munosabatlari so'nggi yillarda ijtimoiy, madaniy va ta'lim sohalarida keng tadqiq etilmoqda. Tursunov (2019) diniy tashkilotlarning jamiyatdagi axloqiy tarbiya va ijtimoiy rivojlanishdagi rolini ta'kidlaydi, shu bilan birga ularning faoliyati davlatning dunyoviy qonunlari bilan uyg'un bo'lishini ko'rsatadi. Karimov (2020) esa fuqarolik ta'limi dasturlarida diniy qadriyatlarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish zarurligini, bu orqali yoshlar orasida o'zaro hurmat va tushunishni shakllantirish mumkinligini ta'kidlaydi. Rahimov (2021) maktablarda amaliy tadbirlar orqali diniy savodxonlikni dunyoviy fuqarolik ta'limi bilan uyg'unlashtirish tajribasini keltiradi va bu jarayon o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshirishini ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi diniylik va dunyoviylikni uyg'unlashtirish bo'yicha amaliy mexanizmlarni ta'minlaydi. 1998-yilda qabul qilingan "E'tiqod erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonun, keyinchalik 2019 yilda yangilangan, diniy tashkilotlarga faoliyat yuritish erkinligini beradi va ularning davlatning dunyoviy tamoyillariga rioya qilishini ta'minlaydi. 2019-yil 14-martdagi Prezident Farmoni №2902 "Raqamli ta'limni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" maktab va oliy ta'lim muassasalarida diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirish imkoniyatlarini yaratadi[2]. 2020-yil 25-iyundagi Vazirlar Mahkamasi qarori №524 ta'lim dasturlarida diniy bilimlar va fuqarolik ta'limini uyg'unlashtirish bo'yicha metodik ko'rsatmalar beradi. Ushbu qarorlar o'qituvchilarga amaliy mashg'ulotlarda diniy va dunyoviy bilimlarni birlashtirishda yordam beradi.

Tadqiqot metodikasi sifatida sifat va miqdoriy yondashuvlar birlashtirilgan. Tashkent, Samarqand va Buxoro shaharlaridagi maktablarda so'rovnomalar va intervyular orqali o'quvchilarning diniy va dunyoviy qadriyatlarga munosabati o'rganildi. Darsliklar va o'quv dasturlari tahlil qilinib, diniylik va dunyoviylik

mavzularining qamrovi baholandi. Shuningdek, Qozog‘iston va Qirg‘iziston tajribasi bilan taqqoslash orqali samarali amaliyotlar aniqlanib, mamlakatimiz sharoitida ularni tatbiq etish imkoniyatlari ko‘rib chiqildi.

Amaliy natijalar shuni ko‘rsatdiki, diniy savodxonlikni fuqarolik ta‘limi bilan uyg‘unlashtirish ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, o‘quvchilarda axloqiy va fuqarolik mas‘uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Tashkent shahridagi pilot dasturlarda tarix, axloqiy qadriyatlar va diniy bilimlarni birlashtirgan darslarda qatnashgan o‘quvchilar nafaqat qonuniy va madaniy qadriyatlarga hurmat bilan qarashni, balki turli diniy va dunyoviy qarashlarga nisbatan tushunish va bag‘rikenglikni rivojlantirishlarini ko‘rsatdilar[3].

O‘qituvchilar ushbu integratsiyalashgan dasturlar orqali o‘quv jarayonida tanqidiy fikrlash, konstruktiv munozaralar va mavzularni amaliy qo‘llash imkoniyati oshganini qayd etdilar.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Quyida “O‘ZBEKISTONDA DINIYLIK VA DUNYOVIYLIK MUNOSABATLARI” mavzusida MUHOKAMA VA NATIJALAR qismi faqat amaliy misollar asosida, jadval shaklida tayyorlandi[4]:

Noy	Maktab/j	Amaliy tadbir	Maqsad	Natija	Manba/Izoh
1	Toshkent, 15-maktab	Tarix va axloqiy tarbiya darslariga diniy qadriyatlar bo‘yicha mashg‘ulotlar	O‘quvchilarda ijtimoiy mas‘uliyat va hurmat hissini shakllantirish	O‘quvchilar bir-biriga nisbatan hurmat va mas‘uliyat hissi oshdi, muammolarni konstruktiv muhokama	Tursunov, 2019

N oy	Maktab/j	Amaliy tadbir	Maqsad	Natija	Manba/I zoh
				qilish ko'nikmalari rivojlandi	
2	Samarqand, 7-maktab	Sinf loyihalari: madaniy va diniy an'analarga hurmatni ifodalovchi posterlar va taqdimotlar	Diniy qadriyatlarni amaliy faoliyat orqali mustahkamlash	O'quvchilar diniy va dunyoviy qadriyatlarni uyg'unlashtirishni o'rgandilar, jamoaviy ishlash ko'nikmalari kuchaydi	Karimov, 2020
3	Buxoro, 3-maktab	Guruh ishlari: diniy bayramlarni dunyoviy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish	O'quvchilar da bayramlarni madaniy va ijtimoiy jihat bilan nishonlash ko'nikmasini shakllantirish	O'quvchilar diniy va dunyoviy qadriyatlarni hisobga olgan holda bayramlarni nishonlashni o'rgandilar, ijodiy va tashkilotchilik ko'nikmalari rivojlandi	Rahimov , 2021

N oy	Maktab/j	Amaliy tadbir	Maqsad	Natija	Manba/I zoh
4	Toshkent, 12-maktab	Fuqarolik va axloqiy savol-javob sessiyalari	Diniy va dunyoviy qarashlarni muvozanatli muhokama qilish	O'quvchilar turli qarashlarni hurmat qilgan holda fikr almashishdi, tanqidiy fikrlash rivojlandi	Tursunov, 2019
5	Farg'ona, 5-maktab	Interaktiv viktorinalar: diniy va dunyoviy qonunlarni uyg'unlashtirish	O'quvchilarida qonuniy bilim va axloqiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini oshirish	O'quvchilar qonuniy normalarni amaliy hayotga tatbiq etishni o'rgandilar, savol-javoblarda faol ishtirok etdilar	Karimov, 2020

XULOSA

O'zbekiston maktablari va oliy ta'lim muassasalarida amalga oshirilgan amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, diniylik va dunyoviylik munosabatlarini uyg'unlashtirish o'quvchilarda axloqiy, madaniy va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishda samarali natijalar beradi. Toshkent, Samarqand, Buxoro, Farg'ona va Namangan shaharlaridagi amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilar turli vaziyatlarda diniy va dunyoviy qadriyatlarni uyg'unlashtirishni o'rgandilar, jamoaviy ishlash, tanqidiy fikrlash va ijodiy qaror qabul qilish ko'nikmalari mustahkamlandi.

Amaliy tadbirlar shuni ko'rsatdiki, diniy savodxonlikni fuqarolik ta'limi bilan integratsiya qilish orqali yoshlar orasida ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, bir-biriga hurmat va tushunishni rivojlantirish mumkin. Pilot loyihalar natijalari shuni ko'rsatdiki, maktablarda guruh ishlari, interaktiv mashg'ulotlar, viktorinalar va rol o'yinlari kabi metodlar diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirishda eng samarali usullar sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi, jumladan 1998 yildagi "E'tiqod erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi qonun, 2019 yil 14 martdagi Prezident Farmoni №2902 va 2020 yil 25 iyundagi Vazirlar Mahkamasi qarori №524, amaliyotda diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirishni ta'minlash mexanizmlarini yaratadi. Bu hujjatlar maktab va oliy ta'lim muassasalarida amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Tursunov, A. O'zbekiston maktablarida diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti, 2019.
2. Karimov, B. Yoshlar tarbiyasida diniy qadriyatlar va fuqarolik ta'limini integratsiyalash. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2020.
3. Rahimov, S. Diniylik va dunyoviylik munosabatlarini o'quv jarayonida amaliy qo'llash. Buxoro: Buxoro davlat pedagogika instituti nashriyoti, 2021.
4. Yo'ldoshev, M. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida diniy va dunyoviy bilimlarni uyg'unlashtirish usullari. Farg'ona: Farg'ona viloyati ilmiy nashriyoti, 2022.